

Prózaversekbe párolt emlékezet

Turczy István A változás memóriája című kötetéről

Turczy István legújabb verseskötete ismételten meglepi, kihívás elé állítja olvasóját. Érett, egyéni, jól felismerhető hangja mellett Turczy kísérletező kedvű költő, aki szereti mindig új és új formákban, műfajokban kipróbálni magát. Ezúttal prózai versekkel, margótól margóig tördelt középhosszú, meditatív lírai szövegekkel áll olvasói elé, körülbelül nyolcvan oldal terjedelemben, mintegy ötven költemény erejéig, Fazekas Csaba a kötet alaphangulatát híven idéző, elmosódott alakokat láttató, a mögöttes tartalmakat csupán sejtető fekete-fehér grafikáival illusztrálva.

A változás memóriáját legtalálóbban talán afféle lírai naplónak lehetne nevezni, hiszen a benne szereplő, négy ciklusba, plusz egy rövid epilógusba rendezett kötet versei leginkább emlékképeket, visszarévedéseket rögzítenek – a memória kavargó, eleinte kaotikusan keringnek benne a képek, érzések, helyszínek, majd végül fegyelmezett lüktetésű lírai feljegyzésekké, prózaversekké párlódnak le. A naplószerűség mellett mintha megfigyelhető lenne egyfajta narratív váz is a kötet szövegei között – a versek előre és visszautalnak, az emlékek mintha valamiféle kronológiai sorrendbe rendeződnének, a költő életének stációiból pedig mintha egy egész periódus szerveződne.

Kötete elején Turczi a céltalanságról mereng, önboncolást végez, szentenciózus megállapításokban taglalja, mi lehetséges és mi nem – valahol realista költészet ez, hiszen a költő tisztában van saját létezése korlátaival. Ezt követően lép egyet előre, merengőbb, filozofikusabb hangnemben magasabb elvontsági fokra emelkedik, s talán nem túlzás azt mondani, hogy a lét értelmét keresi. Ezek után újabb regiszter- és témaváltás következik – a költő nagy elődök, többek között Rilke, Borges vagy William Carlos Williams, Vas István vagy Deák László emléke előtt tiszteleg, illetve nyomukon járva keresi a választ a költőket izgató nagy kérdésekre, s egyúttal mintegy felesküszik a külföldi és magyar elődök, illetve nemrégiben elhunyt pályatársak által teremtett hagyomány folytatására, lírai örökségük őrzésére. Ezután Tésán, egy Pest megyei faluban eltöltött néhány nap naplószerűen rögzített emlékeit olvashatjuk. A befelé fordulás, az énkeresés és énmeghatározás versei következnek, majd egy rövid, immár formáját tekintve sokkal kevésbé prózaversre emlékeztető lírai epilógus.

A *változás memóriája* alaphangulatát tekintve igencsak komor. A költő visszaemlékszik, de nem minden emlék szép, kérdéseket intéz maga és a világ felé, de a válaszok nehezen adják meg magukat, a helyszínek, leírások, rögzített állóképek többségüket tekintve korántsem derűsek. Turczi e kötetben belül szinte mindig az én személyes léthelyzetéből indul ki, ám egy-egy versen belül sem marad pusztán afféle alanyi költő – a metafizikai világ, a látható létén túli létezés lehetőségei izgatják, s egy költőt kétségtelenül elszomorít, ha a végső nagy kérdésekre nem találhatja meg a választ. Hiszen ki mást is kérdezhetne, mint önmagát és a mindig felette álló nyelvet? A nyelv azonban nem mindig ad kielégítő választ, sőt, sokkal inkább megtéveszt, töredékes válaszokkal szolgál, a lényegét a homályban hagyva, hogy mind költő, mind olvasó csupán annyit lásson a mögöttes világból, amennyit léthelyzetéből kifolyólag láthat, a többit pedig egészítse ki, gondolja tovább. Turczi István elsősorban leírásokban, állapotok rögzítésében gondolkodik, az emlékképek lejárásának szándéka vezérli és szervezi egységbe fegyelmezett, jól szerkesztett versszövegei. Végig jelen van ugyanakkor egy megmagyarázhatatlan félelem, egy érzés, mely az olvasónak is hamar eszébe villanhat a kötet verseit olvasván: mintha az adott igazság, a keresett valóságrész egy perccel korábban még ott lett volna, s épp akkor illant volna el, mikor a költő megkísérelte volna végre megfogni, rögzíteni és a szavak teremő ereje által a maga változatlan formájában megörökíteni. Egyfajta *Unheimliche*, bizarr, ugyanakkor természetes bizonytalanságtapasztalat ez – hiszen a létezés és azon belül maga az ember személyisége és helyzete olyan hirtelen változik, hogy az szinte megragadhatatlan és leírhatatlan, a prózaversék, naplószerű

lírai jegyzetek pedig csupán a változás előtti állapot hült helyét képesek megőrizni. Bátor, erőteljes képekben megfogalmazott lehetséges össz-üzenete ez a kötetnek.

Mindemellett persze jelen van a kötetben az alapvetően komor, meditatív és melankolikus hangnemen túl valami más is, mely sajátos bájt, egyéni atmoszférát kölcsönöz a versszövegeknek. A komorságba vegyül némi derű és játékosság is – Turczi rá jellemző módon itt sem állhatja meg, hogy ne játsszon, kísérletezzon, feszegetse egyébként fegyelmezett és jól megmunkált líranyelvének határait. Nyelvileg polifonikus, sokszínű kötet ez, melyben a szentenciózus-meditatív alapstíluson túl vegyülnek szójátékok, szleng kifejezések, mű- és szakszavak. Ennek ékes példája például a *Hazárdnak* rendületlenül ciklus- és verscím, a *Lélekmetsző Jack*, *Azutánia*, *Betépve tudom a Bibliát*, vagy *Prózák háborúja* című versek – nem mentes tehát mindez az alapvetően bölcsekedő és homlokráncoló költői attitűd az iróniától és öniróniától, a humortól és a játéktól sem. S éppen ez a helyenként megjelenő könnyedség az, mely a költői beszélő számára elviselhetőbbé, túlélhetővé teszi a mindennapok keserű egzisztenciális valóságát, a kísértő emlékek forgatagát, a már elment pályatársak elvesztését vagy a lét bizonyos szegmenseinek hozzáférhetetlenségét. Amennyiben ki kellene emelni a kötetből a legjobb verseket, magam az *Alkímia* című cikluson belül az azonos címet viselő, négy versből álló alegységet emelném ki – ezek a versek alcímként négy betegség nevét, négy orvosi műszót viselnek: Melanózis, Leukózis, Xanathózis, Iózis. Ezek valójában négy stáció, melyek a kötetben belül zárt mikro-ciklusként is a költői lélek szenvedéseit, küzdelmét örökítik meg az emlékezés és a folyamatos változás forgatagában, s mivel a nagy kérdésekre a válaszok továbbra is váratnak magukra, hát mit is

tehetne a költő, mint egy metafizikus kérdést intéz önmaga és az olvasó felé: „*Hogyan érhetne véget, ami el sem kezdődött?*”

Úgy vélem, a fent megfogalmazódó költői kérdés ellenére *A változás memóriájában* valami határozottan elkezdődik, mégpedig egy igen erős és határozott költői meditáció, mely a kötet keretein belül korántsem ér véget – Turczi István prózai versszövegei párbeszédet kezdeményeznek a mindenkor olvasóval, egyúttal felszólítást is intézve felé, hogy magában próbálja meg befejezni, amit a költő a maga útján megindulva elkezdett. Találja meg a saját válaszait, szegődjön a költő és szövegei mellé útítársul. Talán érdemes idéznünk a kötetben elrejtett üzenetet legjobban összefoglaló, a többi, prózaszerűen tördelt verstől eltérő tömör lírai epilógust, mely ugyan szintén kérdésként szólal meg, de talán – némi olvasói együttműködés és tovább-gondolkodás által – a választ is magában rejti, s egyúttal valamiféle reményt is sugall az olykor reménytelennek tűnő költői létben:

Kié

Az agy órája lejárt

bízd magad érzékeidre

már túl néhány fohászon

menetkész új jelekkel teli az ég

kié a tisztánlátás ez a kozmikus vászon

Turczi István, *A változás memóriája*, Palatinus Kiadó, Budapest, 2011, 82 oldal, 1950 Ft.